

Izabela Kapera*

Paweł Różycki**

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

**PODSTAWY ROZWOJU GEOTURYSTYKI
NA WYSPACH KANARYJSKICH
ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM LANZAROTE**

Streszczenie

Celem opracowania jest analiza uwarunkowań rozwoju geoturystyki na Wyspach Kanaryjskich. Zamierzeniem autorów było także wykazanie, że obfitujący w walory wypoczynkowe archipelag stanowi jednocześnie odpowiednie miejsce do uprawiania geoturystyki. W kontekście głównego celu autorzy analizują szereg innych kwestii dotyczących turystyki na badanym terenie, w tym wielkość ruchu turystycznego oraz motywy przyjazdów turystów. Wyspy Kanaryjskie kojarzone są głównie z wyjazdami wypoczynkowymi po „słońce i plażę”. Bez wątplenia region pod tym względem spełnia oczekiwania turystów, o czym świadczy ruch turystycznych, który w 2013 r. osiągnął ponad 12 ml osób rocznie. Przyjezdni chętnie korzystają z uroków i możliwości wypoczynku, jakie daje Ocean Atlantycki oraz tutejsze plaże. Niektórzy goście doceniają również obecność atrakcji turystycznych, które bazują na poznawaniu obiektów i procesów geologicznych. Efekty wulkanicznej przeszłości archipelagu widoczne są na każdej z wysp. Szczególnie wartościowe pod tym względem są Teneryfa z najwyższym szczytem Pico del Teide (3718 m n.p.m.) i Lanzarote z Parkiem Narodowym Timanfaya (Parque Nacional de Timanfaya). Należy podkreślić, że poza wyjątkową atrakcyjnością turystyczną to jedno

* Adres e-mail: lowczowska@poczta.onet.pl.

** Adres e-mail: itrozycki@o2.pl.

z najciekawszych miejsc na świecie do studiowania zagadnień związanych z wulkanologią. Potwierdzeniem, że Lanzarote jest doskonałym terenem do uprawiania geoturystyki, są też plany powołania geoparku (Lanzarote and Chinijno Islands Geopark). Jego powstanie zapewne przyczyni się do wzmocnienia atrakcyjności turystycznej i postrzegania tej wyspy jako obszaru, na którym podejmowane są działania mające na celu rozwój turystyki zrównoważonej.

Słowa kluczowe: Wyspy Kanaryjskie, Lanzarote, geoturystyka

Wprowadzenie

Wyspy Kanaryjskie kojarzone są przede wszystkim z wyjazdami wypoczynkowymi, tymczasem dysponują także bogatym i zróżnicowanym potencjałem w zakresie rozwoju turystyki geologicznej. Głównym celem autorów artykułu była analiza uwarunkowań rozwoju geoturystyki na Wyspach Kanaryjskich. Zamierzeniem było również wykazanie, że obfitujący w walory wypoczynkowe archipelag stanowi jednocześnie odpowiednie miejsce do jej uprawiania.

Pojęcie „geoturystyka” bywa w literaturze różnorodnie formułowane. W piśmiennictwie polskim pierwsze definicje wskazywały, że jest to „dział turystyki poznawczej i/lub nastawionej na przeżycia, bazującej na poznawaniu obiektów i procesów geologicznych oraz doznawaniu w kontakcie z nimi wrażeń estetycznych”¹. Wiodącym motywem uprawiania turystyki geologicznej jest zwiedzanie i poznawanie obiektów przyrody nieożywionej². Niemniej jednak geoturystyka może korzystać zarówno z dziedzictwa przyrodniczego, jak i kulturowego³. W związku z tym i na powody uprawiania geoturystyki można spojrzeć szerzej. P. Migoń zauważa, że motywem przewodnim w tym wypadku jest „świadome poznawanie dziedzictwa Ziemi i abiotycznych elementów współczesnej przyrody oraz tych aspektów działalności ludzkiej, które do wykorzystania zasobów Ziemi w bezpośredni sposób nawiązują”⁴.

Szczególnie dogodne warunki do realizowania przez turystów tego typu zamierzeń ma Lanzarote, dlatego też poświęcono jej osobną część opracowania. Wyjątkowość wyspy wiąże się z występującymi tutaj wulkanami oraz pozostaje

¹ T. Słomka, A. Kicińska-Świdarska, *Geoturystyka – podstawowe pojęcia*, „Geoturystyka” 2004, nr 1(1), s. 6.

² *Turystyka*, red. W. Kurek, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007, s. 200.

³ K. Miskiewicz, M. Doktor, T. Słomka, *Naukowe podstawy geoturystyki – zarys problematyki*, „Geoturystyka” 2007, nr 4 (11), s. 4.

⁴ P. Migoń, *Geoturystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s. 9.

w związku z efektami pracy człowieka, który to miejsce zaprojektował tak, by współgrało z naturą. Regiony wulkaniczne na świecie przyciągają turystów i stanowią przedmiot rozważań naukowców. Analiza literatury pozwala stwierdzić, że obecne są publikacje poruszające kwestie wpływu wulkanizmu na działalność ludzką (społeczności, ekonomia)⁵. Ta działalność wiąże się także z turystyką. Wulkany oferują turystom atrakcyjne widoki, same erupcje stanowią niesamowite spektakle przyrodnicze. Z jednej strony czynny wulkan może, przyciągając turystów, wpłynąć na rozwój gospodarczy regionu, a z drugiej zniszczyć lokalną gospodarkę i infrastrukturę⁶. Dodatkowo, atrakcją są wulkaniczne gorące źródła, a wysokie wulkany stanowią magnes dla turystów spragnionych górskich wędrówek. Część z terenów, na których znajdują się wulkany jest stosunkowo słabo przekształcona przez człowieka, co również ze względu na swój wydźwięk ekologiczny może zachęcić turystów kładących nacisk na kontakt z przyrodą⁷. Uwagę przyjezdnych w regiony wulkaniczne przyciągają także plaże o innym niż tradycyjne kolorze, czasem wykopaliska archeologiczne, a niejednokrotnie kwestie związane z religią⁸. Obecność wulkanów może więc przyczyniać się do powstawania nowych celów podróży turystycznych.

Temat wulkanizmu w połączeniu z destynacjami turystycznymi na świecie poruszali P. Erfurt-Cooper i M. Cooper⁹. W odniesieniu do Wysp Kanaryjskich refleksji na temat turystyki związanej z wulkanami podejmował się J. Dóniz-Páez, wskazując jednocześnie na konieczność przedstawienia coraz bardziej wymagającym klientom innych poza słońcem i plażą alternatyw¹⁰. J. Dóniz-Páez i in. podjęli się także przybliżenia potencjału turystycznego w połączeniu z efektami działalności wulkanicznej na wyspie El Hierro¹¹. W swoich badaniach auto-

⁵ *Volcanoes and the Environment*, red. J. Marti, G.J. Ernst, Cambridge University Press, Cambridge 2005.

⁶ H. Sigurdsson, R. Lopes-Gautier, *Volcanoes and Tourism*, w: *Encyclopedia of Volcano*, red. H. Sigurdsson, Academic Press, San Diego 2000, s. 1283–1299.

⁷ *Ibidem*, s. 1292.

⁸ *Ibidem*, s. 1293–1298.

⁹ *Volcano & Geothermal Tourism. Sustainable geo-resources for Leisure and Recreation*, red. P. Erfurt-Cooper, M. Cooper, Earthscan, London–Washington 2010; *Volcanic Tourist Destinations*, red. P. Erfurt-Cooper, Springer, Berlin–Heidelberg 2014.

¹⁰ J. Dóniz-Páez, *Opiniones y ensayos. Reflexiones en torno al turismo volcánico. El caso de Islas Canarias*, „PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural” 2014, vol. 12, no. 2, s. 467–478.

¹¹ J. Dóniz-Páez, R. Becerra-Ramírez, E. González-Cárdenas, C. Guillén-Martín, E. Escobar-Lahoz, *Geomorphosites and Geotourism in Volcanic Landscape: the Example of La Corona del Lajial Cinder Cone (El Hierro, Canary Islands, Spain)*, „GeoJournal of Tourism and Geosites Year IV” 2011, vol. 8, no. 2, s. 185–197.

rzy wykazywali, że zwiększenie roli tego rodzaju zasobów w ofercie turystycznej może przyczyniać się do stworzenia nowych produktów turystycznych. Badacze analizowali zagadnienia związane z wulkanizmem w kontekście obecnych związków z działalnością ludzką na przykładzie m.in. Pico Partido na Lanzarote¹². To właśnie przede wszystkim obecność wulkanów na wyspie przyciąga osoby uprawiające geoturystykę. A. Kowalczyk zwraca uwagę, że praktycznie każdy turysta odwiedzający Lanzarote staje się po części „geoturystą”¹³. Z myślą o tego typu przyjeźdźnych w 2013 r. została wydana publikacja zawierająca propozycje wycieczek edukacyjnych po Lanzarote. Zaproponowane trasy bazują na obiektach geologicznych i zawierają ich charakterystykę¹⁴. W tym samym roku szersze rozważania o Lanzarote podjął A. Kowalczyk¹⁵, który na przykładzie tej wyspy analizował zasoby przyrodnicze jako atrakcje kulturowe, niemniej jednak w dalszym ciągu niewiele jest publikacji badających zjawiska związane z rozwojem geoturystyki na tej wyspie. Należy przypuszczać, że sytuacja ulegnie zmianie w najbliższym czasie i temat będzie podejmowany coraz częściej w związku z zaawansowanymi planami utworzenia geoparku.

W postępowaniu badawczym wykorzystano dane z Kanaryjskiego Instytutu Statystyki (ISTAC), który jest centralnym organem regionalnego systemu statystycznego i był pomocny w uzyskaniu informacji statystycznych dotyczących ruchu turystycznego. Na podstawie otrzymanych danych, które uporządkowano i pogrupowano, zostały wysunięte wnioski. Poza analizą piśmiennictwa i danych statystycznych postępowanie badawcze obejmowało także obserwację dokonaną przez autorów podczas pobytu na Lanzarote, Teneryfie i innych wyspach archipelagu.

¹² J. Dóniz-Páez, C. Guillén-Martin, C. Romero-Ruiz, E. Coello de La Plaza, *Geomorphosis, volcanism and geotourism: the example of cinder cones of Canary Islands (Spain)*, w: *Proceedings of the International Conference on Geoheritage and Geotourism*, red. M. Rodrigues, E. Freire, Associação Portuguesa de Geoturismo (APGeotur) Centro de Estudos Geográficos (CEG) of the Lisbon University, Lisbon 2010, s. 23–24.

¹³ A. Kowalczyk, *Turystyka geologiczna (geoturystyka)*, w: *Turystyka zrównowazona*, red. A. Kowalczyk, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 96–126.

¹⁴ *Itinerarios didácticos por la isla de Lanzarote, Grupo de Investigación GEOVOL. Geomorfología, Territorio y Paisaje en Regiones Volcánicas. PATROCINAN*, Universidad de Castilla-La Mancha, Facultad de Letras, Departamento de Geografía y Ordenación del Territorio, Ciudad Real 2013, www.uclm.es/.../Itinerarios%20Didácticos.pdf (23.12.2014).

¹⁵ A. Kowalczyk, *Zasoby przyrodnicze jako atrakcje kulturowe: przykłady z wyspy Lanzarote (Hiszpania)*, „Turystyka Kulturowa” 2013, nr 5, s. 35–57.

1. Wyspy Kanaryjskie – środowisko geograficzne

W skład leżącego na Oceanie Atlantyckim archipelagu wchodzi trzynaście wysp, spośród których większe to: Teneryfa (największa z nich), Fuerteventura, Gran Canaria, Lanzarote, La Palma, La Gomera i El Hierro. Do mniejszych należą: Lobos, La Graciosa, Montaña Clara, Alegranza, Roque del Oeste oraz Roque del Este. Skrajne wyspy – Lanzarote (na wschodzie) i El Hierro (na zachodzie archipelagu) – położone są w odległości ok. 500 km. Cały obszar archipelagu podzielono na dwie prowincje. Dla części wschodniej (Gran Canaria, Lanzarote, Fuerteventura) stolicą jest Las Palmas de Gran Canaria, a dla części zachodniej (Teneryfa, La Palma, La Gomera, El Hierro) – Santa Cruz de Tenerife.

Powstanie wysp wiąże się z występowaniem w tym obszarze strefy aktywnego wulkanizmu. Odnośnie do genezy powstania wysp W. Maciejowski¹⁶ wskazuje na trzy różne teorie¹⁷:

- a) pierwsza łączy występowanie czynnych wulkanów z głębszą strefą ryftową stanowiącą przedłużenie strefy granicznej między platformą saharąjską a górami Atlas;
- b) według drugiej aktywność wulkaniczna wynika z istnienia plamy gorąca (*hot spot*) w skorupie ziemskiej, związanej z długotrwałe i stacjonarnie utrzymującym się pióropuszem magmy w płaszczu Ziemi;
- c) według trzeciej tłumaczona jest kolizją oceanicznej płyty atlantyckiej z blokiem kontynentu afrykańskiego.

Teorie dotyczące powstania Wysp Kanaryjskich zmieniały się na przestrzeni lat, a sam temat budził kontrowersje¹⁸.

Efekty działalności wulkanicznej (stożki wulkaniczne) widoczne są w rzeźbie terenu Wysp Kanaryjskich. Najwyższym stożkiem wulkanicznym jest Pico del Teide na Teneryfie. Z kolei na Lanzarote można obserwować skupisko wulkanów zwanych Górami Ognia. Szczególnie duże i długotrwałe erupcje miały miejsce na wyspie w latach 1730–1736, a ostatnie odnotowano w 1824 r.

¹⁶ A.G. Morales, J.A. Hernández Luis, P.R. Torrecabota, *La Geografía de Canarias*, w: Canarias Isla a Isla, Praca zbiorowa, Centro de la Cultura Popular Canaria, Arafo 2000.

¹⁷ W. Maciejowski, *Z wyspy na wyspę (kanaryjską)*, w: *Informator Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Badania i podróże naukowe krakowskich geografów*, red. Z. Górka, J. Więclaw-Michniewska, PTG. Oddział w Krakowie, Kraków 2003, s. 201–211.

¹⁸ C.M.G. Cruz, *The Origin of the Canary Islands. A Chronology of Ideas and Related Concepts, from the Antiquity to the End of 20th Century*, INHIGEO (International Commission on the History of Geological Sciences), Sydney 2001.

Położenie na Oceanie Atlantyckim, niedaleko zwrotnika Raka, bliskość kontynentu afrykańskiego i Sahary, opływający wyspy zimny Prąd Kanaryjski oraz rzeźba terenu wpływają na cechy klimatu archipelagu. Najgorętszymi miesiącami są lipiec i sierpień, ale dogodne warunki do wypoczynku panują tu przez cały rok. Zestawienie wybranych danych meteorologicznych w odniesieniu do Lanzarote prezentuje tabela 1.

Tabela 1

Zestawienie wybranych danych meteorologicznych dotyczących Lanzarote

Zmienna	Wartość w roku (w nawiasach podano lata, w których odnotowano najwyższe wartości)
Temperatura maksymalna (°C)	43,6 (6.08.1980)
Temperatura minimalna (°C)	8,0 (10.01.1974)
Najwyższe miesięczne opady	118,5 (12.1991)
Maksymalna liczba dni opadów w miesiącu	19 (1.1996)
Maksymalna liczba dni z burzą w miesiącu	3 (1.1979)

Źródło: www.aemet.es/es/portada (18.05.2011).

Zróznicowanie wielkości opadów w zależności od wysokości nad poziomem morza sprawia, że roślinność układa się piętrowo. Zbiorowiska półpustynne występują do wysokości 400–500 m n.p.m. Drzewiaste zarośla (jałowiec, oliwka, pistacje) obecne są do wysokości ok. 800–1200 m n.p.m. Zbiorowiska leśne lub leśno-krzewiaste znajdują się wyżej, a mało zwarta roślinność wysokogórska ponad nimi¹⁹.

Na Wyspach Kanaryjskich znajdują się parki narodowe odwiedzane przez licznych turystów (tabela 2). Największą popularnością cieszy się Park Narodowy Teide.

Historia wysp związana jest z plemionami Guanczów oraz wyprawami Kolumba. Odkrywca ten wykorzystywał wyspy jako bazę przed wyprawami na podbój Nowego Świata. Zanim w połowie XX w. rozwinęła się tu turystyka, w XVII i XVIII w. społeczność dotknął kryzys ekonomiczny, który spowodował znaczny odpływ ludności. Obecnie główne źródło utrzymania mieszkańców stanowi turystyka. Poza nią ludność zajmuje się też rolnictwem i rybołówstwem. Słynne wino „Malvasia” produkuje się na Lanzarote, dlatego cechą charakterystyczną krajobrazu tego regionu jest specyficzny sposób uprawy winogron.

¹⁹ W. Maciejowski, *op.cit.*, s. 201–211.

Tabela 2

Liczba odwiedzających parki narodowe na Wyspach Kanaryjskich w latach 2004–2010

Park	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Garajonay National Park	859 860	854 824	842 467	884 858	860 000	625 801	610 254
Parque Nacional de la Caldera de Taburiente	367 938	380 399	371 558	389 024	408 088	337 649	387 805
Teide National Park	3 540 196	3 349 204	3 567 701	3 142 418	2 866 057	3 052 830	2 407 480
Timanfaya National Park	1 815 186	1 778 882	1 787 776	1 748 149	1 600 175	1 371 349	1 434 705

Źródło: http://reddeparquesnacionales.mma.es/en/parques/org_auto/visitas/generalidades.htm (18.05.2011).

2. Wyspy Kanaryjskie – infrastruktura turystyczna i ruch turystyczny

Infrastruktura turystyczna Wysp Kanaryjskich przystosowana jest głównie do masowej turystyki wypoczynkowej. Każda z wysp ma odpowiednią liczbę miejsc noclegowych proporcjonalną do oferowanych atrakcji. Baza jest całoroczna. Standard obiektów noclegowych jest na tyle zróżnicowany (od hoteli wysokiej klasy z opcją *all inclusive* po oferty tańszego zakwaterowania bez wyżywienia), że może zadowolić każdego turystę. Doskonale rozbudowana jest również baza gastronomiczna. Nie brakuje ofert gastronomicznych zarówno w hotelach, jak i poza nimi. Szczególnie warte podkreślenia są restauracje zlokalizowane w pobliżu promenad nadmorskich, które obok wyśmienitego jedzenia oferują widoki na ocean. Wyspy Kanaryjskie, a szczególnie łatwo dostępne, najatrakcyjniejsze wybrzeża, zabudowane są niemal do granic możliwości (fotografia 1). W wielu miejscach na różnych wyspach hotele sprawiają wrażenie dominujących obiektów w okolicy.

Oprócz oferty hotelarskiej i gastronomicznej należy zwrócić uwagę na propozycję w zakresie rekreacji. Występują tu parki wodne i rozrywki, a także parki tematyczne urozmaicające pobyt na wyspach koncentrujących ruch turystyczny. Jest to szczególnie istotne podczas pobytów rodzinnych. Dodatkowych wrażeń dostarczają imprezy fakultatywne, których walorem jest urozmaicony program. Doskonałym przykładem są imprezy objazdowe po Teneryfie, podczas których można również odwiedzić warsztaty rzemieślnicze i miejsca degustacji lokalnych napojów, w tym alkoholowych, podziwiając jednocześnie miejscowe atrakcje turystyczne.



Fot. 1. Teneryfa – przykłady obiektów bazy noclegowej (autor P. Różycki)

Dotarcie do niemal wszystkich zakątków wysp umożliwia doskonała sieć dróg. Szerokie autostrady pozwalają pokonać stosunkowo szybko odległości pomiędzy stolicą Teneryfy a miejscowościami skupiającymi hotele w południowej części wyspy. Dobre drogi dojazdowe są na każdej z wysp. Wypożyczenie samochodu pozwala na indywidualne dotarcie do najciekawszych miejsc pomijanych w trakcie imprez masowych. Dzięki temu można szybko zaspokoić wysublimowany gust pojedynczych turystów. Poza drogami rozbudowuje się linie autobusowe i tramwajowe, nawet pomiędzy miastami. Przykładem mogą być Santa Cruz de Tenerife i San Cristobal de La Laguna. Czasami jednak brakuje połączeń promowych pomiędzy wyspami, ale ten niedobór rekompensują połączenia lotnicze. Lotniska są dobrze skomunikowane z ośrodkami turystycznymi. Porty lotnicze znajdują się na wyspach: Lanzarote, El Hierro, Fuerteventura, Gran Canaria, La Gomera, La Palma, Teneryfa. Analizowana dostępność komunikacyjna zapewnia możliwość dojazdu do obszarów, miejscowości i obiektów oraz wpływa na wielkość ruchu turystycznego. Najwięcej turystów przyjeżdża na Teneryfę

i Gran Canarię. Opisywana w opracowaniu Lanzarote plasuje się na trzeciej pozycji (tabela 3).

Tabela 3

Liczba turystów na Wyspach Kanaryjskich w 2013 r.

Wyspa	Liczba turystów
Teneryfa	4 767 247
Gran Canaria	3 402 605
Lanzarote	2 314 645
Fuerteventura	1 819 588
La Palma	201 762
La Gomera	144 042
El Hiero	6499

Źródło: www.gobiernodecanarias.org/istac/jaxi-istac/tabla.do (18.05.2014).

Do głównych czynników, które zdecydowały o wyborze Wysp Kanaryjskich jako destynacji turystycznej, należą woda i słońce. Blisko 40% respondentów wskazuje na spokój/odpoczynek/relaks (tabela 4).

Tabela 4

Czynniki wpływające na wybór Wysp Kanaryjskich jako destynacji turystycznej w 2013 r.

Czynnik	%
Woda/słońce	90,0
Spokój/odpoczynek/relaks	39,0
Plaże	34,1
Krajobraz	20,4
Cena	14,3
Możliwość zobaczenia nowych miejsc	14,1
Udogodnienia transportowe	8,7
Odpowiednie miejsce dla dzieci	8,0
Jakość środowiska	6,5
Bezpieczeństwo	5,2
Nocne życie/rozrywka	5,1

Źródło: www.gobiernodecanarias.org/presidencia/turismo/estadisticas_y_estudios/ (18.05.2014).

Wiodące motywy przyjazdu na Wyspy Kanaryjskie to chęć relaksu i odprężenia oraz ucieczka od codzienności (tabela 5). Warto jednocześnie zwrócić uwagę na to, że zamiar zobaczenia wulkanów i krajobrazów wulkanicznych oraz kontakt z naturą plasują się w przywoływanej tabeli na wyższej pozycji niż zabawa i rozrywka.

Tabela 5

Motywy przyjazdów turystycznych na Wyspy Kanaryjskie w 2013 r. (skala 1–10)

Motyw	Liczba pkt
Relaks i odprężenie	8,4
Ucieczka od codzienności	8,2
Zredukowanie stresu i napięcia	8,0
Komfortowe i dobre hotele oraz restauracje	6,6
Odoczynek w gronie rodziny i przyjaciół	6,3
Poznanie nowych miejsc	6,4
Chęć zobaczenia wulkanów i krajobrazów wulkanicznych	6,2
Kontakt z naturą	6,4
Ekscytacja	6,0
Zabawa/rozrywka	5,7

Źródło: www.gobiernodecanarias.org/presidencia/turismo/estadisticas_y_estudios/ (18.05.2014).

3. Lanzarote – położenie, atrakcje geoturystyczne i wielkość ruchu turystycznego

Położona najbliżej wybrzeża Afryki Lanzarote zaskakuje niemal księżycowymi krajobrazami mającymi związek z wulkaniczną przeszłością wyspy. Wulkany stanowią charakterystyczny element tutejszego krajobrazu, wywierają także wpływ na działalność człowieka. To właśnie na szczycie wygasłego krateru zbudowano w XVII w. zamek św. Barbary. Niegdyś stąd obserwowano wybrzeże i ostrzegano mieszkańców przed atakiem od strony oceanu. Obecnie miejsce stanowi punkt widokowy, z którego roztacza się malownicza panorama na miasto Teguise. Ale tym, co najbardziej urzeka, są Góry Ognia (Montañas del Fuego) znajdujące się w południowo-zachodniej części wyspy. Swój obecny wygląd zawdzięczają one w dużej mierze serii wybuchów wulkanów przypadających na lata 1730–1736. Wybuchy rozpoczęły się 1 września 1730 r., a zakończyły

16 kwietnia 1736 r. Dwadzieścia sześć erupcji zniszczyło 1/4 wyspy i pogrzebało jedenaście wiosek²⁰. Wybuchy nie były nagłe, co pozwoliło na szybką ewakuację ludności. Wypływająca z kraterów lava pokryła 200 km² powierzchni, skąd częściowo odpływała na zachód w kierunku oceanu. Erupcje z 1824 r. wytworzyły znacznie mniej lawy, która z kolei płynęła w kierunku południowo-zachodniego wybrzeża. Z opisanego uprzednio 200-kilometrowego obszaru ochroną prawną Parku Narodowego Timanfaya objęto w 1974 r. teren o powierzchni 51,07 km² (fotografia 2). Stanowi on obecnie największą atrakcję geoturystyczną wyspy. Zwykło się przyrównywać ten park do naturalnego laboratorium, w którym teraz można obserwować, jak niegdyś przebiegał rozwój Ziemi.



Fot. 2. Fragment Parku Narodowego Timanfaya (autor I. Kapera)

Na szczególną uwagę geoturystów zasługują korytarze podziemne związane z wybuchem wulkanu La Corona oraz jaskinie: Cueva de los Verdes i Jameos del Agua. Korytarze były niegdyś wykorzystywane jako schronienie przez piratów. Obecnie w Jameos del Agua poza działalnością przyrody można ujrzeć również efekty pracy człowieka, który to miejsce zaprojektował tak, by współgrało z naturą. C. Marique (1919–1992) wkomponował w korytarze salę koncertową,

²⁰ P. Murphy, *Wyspy Kanaryjskie*, Wiedza i Życie, Warszawa 2003, s. 70.

restaurację, basen. Jameos del Aqua jest drugą co do wielkości liczby odwiedzających atrakcją turystyczną Lanzarote (po Montañas del Fuego)²¹. Z wyspą nieodłącznie kojarzy się także El Golfo. Atrakcją dla turystów jest jezioro otoczone z jednej strony połową krateru. Drugą jego część pochłonęła woda (fotografia 3). Smaragdowozielona laguna ładnie kontrastuje z czarną plażą i błękitem oceanu. Turyści zbierają w okolicy jeziora odłamki skał zawierające oliwin, którego mieszkańcy używają do tworzenia biżuterii (fotografia 4).



Fot. 3. Fragment jeziora i krateru (El Golfo) (autor I. Kapera)

²¹ A. Kowalczyk, *Zasoby przyrodnicze jako atrakcje kulturowe: przykłady z wyspy Lanzarote (Hiszpania)*, „Turystyka Kulturowa” 2013, nr 5, s. 50–51, <http://turystykakulturowa.org/ojs/index.php/tk/article/view/211/197> (23.12.2014).



Fot. 4. Oliwin (autor I. Kapera)

Jest jeszcze jedno miejsce na Lanzarote, które swą specyfikę zawdzięcza wulkanom. To La Geria, którą można by określić mianem „zagłębia winnego” wyspy. Ten teren otoczony stożkami wulkanicznymi stał się miejscem uprawy winorośli i produkcji wina o wyjątkowym smaku. Działalność rolnicza rozwinęła się na zastygłej lawie i popiołach wulkanicznych, na obszarze, gdzie nie ma rzek ani obfitych opadów. Mimo, wydawać by się mogło, niekorzystnych warunków udało się mieszkańcom zagospodarować tę ziemię. Otoczone kamiennymi murkami doły, w których sadzona jest winorośl, stanowią kolejny charakterystyczny element krajobrazu wyspy (fotografia 5). Połączenie działalności przyrody i człowieka wpłynęło na powstanie kolejnej atrakcji turystycznej Lanzarote – Salina de Janubio. Tego typu miejsc, gdzie otrzymywano sól z wody morskiej, było niegdyś na wyspie więcej. Obecnie panwie solne określa się mianem naturalnego dzieła sztuki. Woda morska wyparowała z nich, pozostawiając różnokolorowe poletka przypominające szachownice.

Blisko 200-kilometrowe wybrzeże Lanzarote obfituje w urokliwe plaże (Playa Blanca, Playa Bastian, Playa de las Cucharas i inne) i znajdujące się tam liczne punkty widokowe (Mirador del Rio).



Fot. 5. La Geria (autor I. Kapera)

W porównaniu z kontynentalnym wybrzeżem Hiszpanii turystyka pojawiła się na Lanzarote stosunkowo późno, dzięki czemu jej rozwój jest skutecznie nadzorowany. Na wyspie udało się uniknąć szeregu błędów, jakie niesie ze sobą nadmierny i niekontrolowany rozwój infrastruktury turystycznej. Szczególne zasługi na tym polu miał C. Manrique, który zaangażował się w działania mające na celu niedopuszczenie do degradacji środowiska przyrodniczego i kulturowego wyspy wskutek nadmiernego rozwoju turystyki²². Niemniej jednak to turystyka stanowi główne źródło dochodów tutejszej ludności i kreuje nowe miejsca pracy. W 2013 r. na Lanzarote przyjechało 2 170 128 turystów, spośród których największą grupę stanowili mieszkańcy Wielkiej Brytanii (tabela 6). Wśród osób odwiedzających Lanzarote są także Polacy (22 779 osób). Najwięcej turystów wypoczywa na wyspie w okresie lipiec–październik.

²² A. Kowalczyk, *Zasoby...*, s. 50–51.

Tabela 6

Wielkość ruchu turystycznego na Lanzarote w latach 2012–2013
według kraju pochodzenia turystów

Kraj	2012	2013	Zmiana w % 2012/2013
Wielka Brytania	895 383	959 512	7,2
Niemcy	302 313	293 591	-2,9
Hiszpania	292 960	300 609	2,6
Irlandia	174 321	201 760	16,3
Holandia	69 584	81 833	17,6
Włochy	35 960	34 212	-4,9
Belgia	34 119	39 054	14,5
Norwegia	30 898	36 394	17,8
Francja	27 516	58 864	113,9
Szwecja	25 910	35 924	38,6
Dania	23 389	26 060	11,4
Szwajcaria	21 567	23 416	8,6
Polska	20 959	22 779	8,7
Finlandia	13 915	16 650	19,7
Austria	13 436	12 843	-4,4
Inne kraje	27 424	25 627	-6,6
Razem	2 009 654	2 170 128	8,0

Źródło: www.datosdelanzarote.com/muestraFamilias.asp?idFamilia=26 (18.05.2014).

Lanzarote jest wyspą, na której atrakcje geoturystyczne są szczególnie widoczne. Wyjątkowy pod tym względem jest Park Narodowy Timanfaya, który odwiedza rocznie ok. 1,5 mln osób. Oznacza to, że zdecydowana większość turystów, którzy przybywają na wyspę, uprawia także geoturystykę. Do wzmocnienia tego rodzaju atrakcyjności turystycznej może przyczynić się utworzenie na obszarze 128 693, 691 ha geoparku (Lanzarote and Chinijo Geopark)²³. Warto nadmienić, że autorzy wniosku aplikacyjnego dotyczącego powołania geoparku podkreślili, że geoturystyka powinna odgrywać strategiczną rolę w rozwoju turystyki na Wyspach Kanaryjskich²⁴.

²³ *Application Dossier, Lanzarote and Chinino Islands Geopark Project*, 2013, s.1, <ftp://ftp.unesco.org/upload/sc/GGN%20APPLICATIONS%202014/LANZAROTE/Application%20dossier.pdf> (23.12.2014).

²⁴ *Ibidem*, s. 44.

Podsumowanie

Podstawą rozwoju turystyki na Wyspach Kanaryjskich są wysokiej rangi walory turystyczne i na ogół dobre zagospodarowanie turystyczne. Powodują one, że według danych Instituto Canario De Estadística rocznie przybywa tu ok. 12 mln turystów, z czego samą Lanzarote odwiedziło w 2013 r. ponad 2 mln gości. I chociaż jako główny motyw przyjazdu na Wyspy Kanaryjskie najczęściej wymieniana jest potrzeba relaksu oraz odprężenia, część z przyjeżdżających osób wybiera tę destylację turystyczną w związku z występującymi tu atrakcjami geoturystycznymi. Szczególny pod tym względem jest Park Narodowy Timanfaya. Krajobraz parku i całej wyspy został ukształtowany głównie na skutek serii wybuchów wulkanów, które jednocześnie sprawiły, że obszar uważany jest za jedno z najciekawszych miejsc na świecie do studiowania zagadnień związanych z wulkanologią. Warto również podkreślić, że napływ turystów na Lanzarote nastąpił później niż w kontynentalnej części Hiszpanii, dzięki czemu udało się tu uniknąć szeregu błędów, jakie niesie ze sobą nadmierny i niekontrolowany rozwój infrastruktury turystycznej.

Literatura

- Application Dossier, Lanzarote and Chinijno Islands Geopark Project*, 2013, <ftp://ftp.unesco.org/upload/sc/GGN%20APPLICATIONS%202014/LANZAROTE/Application%20dossier.pdf>.
- Cruz C.M.G., *The Origin of the Canary Islands. A Chronology of Ideas and Related Concepts, from the Antiquity to the End of 20th Century*, INHIGEO (International Commission on the History of Geological Sciences), Sydney 2001.
- Dóniz-Páez J., Becerra-Ramírez R., González-Cárdenas E., Guillén-Martín C., Escobar-Lahoz E., *Geomorphosites and Geotourism in Volcanic Landscape: the Example of La Corona del Lajial Cinder Cone (El Hierro, Canary Islands, Spain)*, „GeoJournal of Tourism and Geosites Year IV” 2011, vol. 8, no. 2.
- Dóniz-Páez J., Guillén-Martín C., Romero-Ruiz C., Coello de La Plaza E., *Geomorphosites, volcanism and geotourism: the example of cinder cones of Canary Islands (Spain)*, w: *Proceedings of the International Conference on Geoheritage and Geotourism*, red. M. Rodrigues, E. Freire, Associação Portuguesa de Geoturismo (APGeotur) Centro de Estudos Geográficos (CEG) of the Lisbon University, Lisbon 2010.

Dóniz-Páez J., *Opiniones y ensayos. Reflexiones en torno al turismo volcánico. El caso de Islas Canarias*, „PASOS. Revista de Turismo y Patrimonio Cultural” 2014, vol. 12, no. 2.

<http://reddeparquesnacionales.mma.es/en/>.

<http://turystykakulturowa.org/ojs/index.php/tk/article/view/211/197>.

Itinerarios didácticos por la isla de Lanzarote, Grupo de Investigación GEOVOL. Geomorfología, Territorio y Paisaje en Regiones Volcánicas. PATROCINAN. Universidad de Castilla-La Mancha, Facultad de Letras, Departamento de Geografía y Ordenación del Territorio, Ciudad Real 2013, www.uclm.es/.../Itinerarios%20Didácticos.pdf.

Kowalczyk A., *Turystyka geologiczna (geoturystyka)*, w: *Turystyka zrównoważona*, red. A. Kowalczyk, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.

Kowalczyk A., *Zasoby przyrodnicze jako atrakcje kulturowe: przykłady z wyspy Lanzarote (Hiszpania)*, „Turystyka Kulturowa” 2013, nr 5/2013, <http://turystykakulturowa.org/ojs/index.php/tk/article/view/211/197>.

Maciejowski W., *Z wyspy na wyspę (kanaryjską)*, w: *Informator Polskiego Towarzystwa Geograficznego. Badania i podróże naukowe krakowskich geografów*, red. Z. Górka, J. Więclaw-Michniewska, PTG. Oddział w Krakowie, Kraków 2003.

Migoń P., *Geoturystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012.

Miskiewicz K., Doktor M., Słomka T., *Naukowe podstawy geoturystyki – zarys problematyki*, „Geoturystyka” 2007, nr 4 (11).

Murphy. P., *Wyspy Kanaryjskie*, Wiedza i Życie, Warszawa 2003.

Sigurdsson H., Lopes-Gautier R., *Volcanoes and Tourism*, w: *Encyclopedia of Volcano*, red. H. Sigurdsson, Academic Press, San Diego 2000.

Słomka T., Kicińska-Świdarska A., *Geoturystyka – podstawowe pojęcia*, „Geoturystyka” 2004, nr 1 (1).

Teneryfa i Gomera, Pascal Sp. z o.o., Bielsko-Biała 2006.

Turystyka, red. W. Kurek, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2007.

Volcanic Tourist Destinations, red. P. Erfurt-Cooper, Springer, Berlin–Heidelberg 2014.

Volcano & Geothermal Tourism. Sustainable geo-resources for Leisure and Recreation, red. P. Erfurt-Cooper, M. Cooper, Earthscan, London–Washington 2010.

Volcanoes and the Environment, red. J. Marti and G.J. Ernst, Cambridge University Press, Cambridge 2005.

www.aemet.es/es/portada.

www.datosdelanzarote.com/.

www.gobiernodecanarias.org/presidencia/turismo/estadisticas_y_estudios/.

www.lanzarote-guide.com/en/.

DEVELOPMENT OF GEOTOURISM ON THE CANARY ISLANDS CASE STUDY – LANZAROTE ISLAND

Summary

The purpose of the paper is to analyze the development of geotourism on the Canary Islands, a region already focused on tourism in general, but also ideal for the pursuit of geotourism. Other issues analyzed in the paper include tourist volume and reasons for visiting the islands, which are often associated with recreational travel with their sunshine and beaches. Both goals are readily achieved in this region, and tourists flock to the islands in large numbers – more than 12 million in 2013. Visitors pursue sightseeing and other recreational opportunities available thanks to the Atlantic Ocean and local beaches. Some visitors also value sites and processes associated with the islands' unique geology.

The effects of the volcanic past of the Canary Islands can be observed everywhere. Tenerife Island is particularly valuable in this regard, with its highest peak, Pico del Teide (elevation: 3,718 m). Lanzarote Island is also quite valuable, with its Timanfaya National Park. While the island is attractive to tourists, it is also interesting from a purely scientific point of view for individuals studying volcanology. One indicator of how important the island is to geotourism is the planned creation of the Lanzarote and Chinijno Islands Geopark. The establishment of this park will likely make Lanzarote Island even more attractive to tourists, and will be a sign that the island is taking steps to develop sustainable tourism options.

Keywords: Canary Islands, Lanzarote, geotourism

Translated by Grzegorz Zębik